

dr inż. Tadeusz Filipiak, dr inż. Mariusz Maciejczak

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

Wydział Nauk Ekonomicznych

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Produkcja warzyw w Polsce i w wybranych krajach UE

Abstract

The paper aims to analyze the state of the art and the conditions of development of vegetable production in Poland and selected countries of the European Union. There were analyzed data coming from official statistical sources for the period 2002-2008. It argues that the vegetable sector is developing significantly, which results from market cyclical factors and strong competitive advantages as well as the EU funds available for sector development. The further development of the sector will depend on the dynamics of increasing competitive positions on the EU Single Market as well as taking advantages of EU funds and the level of cooperation between sector's stakeholders.

Key Words: vegetable sector, conditions of development, sector's organization

Wstęp

W 2008r. łączna produkcja świeżych warzyw na świecie, włączając w tę wielkość melony wyniosła 893,4 mln ton, przy całkowitej powierzchni upraw wynoszącej 52,44 mln ha. Dla porównania rok wcześniej produkcja ta wyniosła odpowiednio 889,7 mln ton, a powierzchnia upraw 52,04 mln ha. Największe zbiory warzyw miały w minionym roku miejsce w Azji – około 658,6 mln ton, następnie w Europie – odpowiednio ponad 94,5 mln ton oraz niecałe 41,0 mln ton w Ameryce Północnej i ponad 22,0 mln ton w Ameryce Południowej oraz ponad 55,75 mln ton w Afryce. Dla porównania jeszcze w na początku lat osiemdziesiątych łączna produkcja warzyw i owoców kształtowała się na świecie na poziomie 630,0 mln ton, w latach dziewięćdziesiątych było to już około 820,0 mln ton, a początek XXI wieku czyli przełom lat 2000-2001 wolumen produkcji wzrósł do 1,20 mld ton [Długokęcka, 2008]. Największym producentem warzyw na świecie od kilku lat są Chiny, wytwarzające ok. 50% światowej produkcji. W pierwszej dziesiątce producentów warzyw na świecie znajdują się dwa kraje Unii Europejskiej (UE): Włochy (13,6 mln t.) i Hiszpania (12,7 mln t.).

Polska w globalnej produkcji warzyw w Europie zajmuje 4 miejsce, po Włoszech, Hiszpanii i Francji. W latach 2004-2008 produkcja warzyw w Polsce wynosiła około 5,5 mln t, co stanowiło około 9% łącznych zbiorów warzyw w UE-27. Polska jest największym we Wspólnocie producentem

buraków ćwikłowych, kapusty oraz marchwi, gdzie udział w zbiorach wyniósł odpowiednio: 46%, 23% i 15%. W produkcji ogórków i cebuli zajmujemy drugie miejsce w UE. Polska jest drugim, po Belgii producentem warzyw mrożonych w UE i największym producentem kwaszonych warzyw oraz suszonej marchwi. Dostawy z naszego kraju mają istotne znaczenie w pokryciu unijnego zapotrzebowania na cebulę, kalafiory, oraz warzywa mrożone, kwaszone i suszone.

Warzywnictwo jest jednym z najważniejszych działów polskiego ogrodnictwa. Wartość produkcji warzyw w Polsce wyniosła w 2008 roku ponad 5,2 mld zł, co stanowiło około 6,4% globalnej produkcji rolniczej oraz około 11,1% globalnej produkcji roślinnej. Wartość produkcji towarowej warzyw wyniosła ponad 3,8 mld zł, co stanowiło w produkcji rolniczej i roślinnej odpowiednio ponad 6,9% oraz ponad 15,3%. Wartość eksportu warzyw i ich przetworów wyniosła ponad 513,3 mln euro i wynosiło około 4,5% eksportu rolno-spożywczego ogółem.

Metodologia i źródła danych

W opracowaniu przedstawiono uwarunkowania rozwoju produkcji warzyw w Polsce, jako jednego z największych producentów warzyw w UE oraz w wybranych krajach UE. Analizie poddano produkcję oraz spożycie warzyw a także rozwiązania organizacyjno – prawne dla tego sektora w kontekście wsparcia przez UE. Zakres czasowy dokonanej analizy, został dobrany celowo z uwagi na wejście Polski w struktury UE i obejmował lata 2002-2008. Przeprowadzoną analizę oparto na materiałach i danych źródłowych instytucji zaangażowanych w organizację, nadzór i monitoring sektora wykorzystując narzędzia analizy dokumentów źródłowych oraz metody statystyki opisowej i metod heurystycznych.

1. Produkcja warzyw w Polsce i wybranych krajach UE

Produkcja warzyw w UE-27 w latach 2002-2008 wynosiła średnio 68,5 mln ton, w tym w krajach UE-15 około 54,7 mln t, w krajach UE-12 około 13,8 mln t oraz w Polsce blisko 5,5 mln t (tabela 1). W przeliczeniu na 1 mieszkańca poziom produkcji warzyw w UE-27 wynosił około 140 kg. Produkcja warzyw w UE-27 zmniejszyła się z 69,1 w 2002 roku do 65,5 mln t w 2008 roku (zmniejszenie o 5,2%). W badanym okresie nastąpiło zmniejszenie produkcji w krajach UE-15 z 56 mln t do 52,5 mln t (spadek o 7,3%), przy czym największe było w 2006 roku (spadek o 9%). Produkcja warzyw w krajach UE-12 w analizowanych latach utrzymywała się na podobnym poziomie około 13 mln t, jedynie w latach 2003-2004 wynosiła 15 mln t. W latach 2002-2008 zwiększyła się produkcja warzyw w Polsce z 4,9 mln t do 5,4 mln t (wzrost o 0,5 mln t, czyli o 11%). W analizowanym okresie średnioroczny wzrost wyniósł 1,7%, przy czym występowały wahania w produkcji warzyw. W latach 2005, 2006 oraz 2008 następował spadek produkcji o odpowiednio 3,4%,

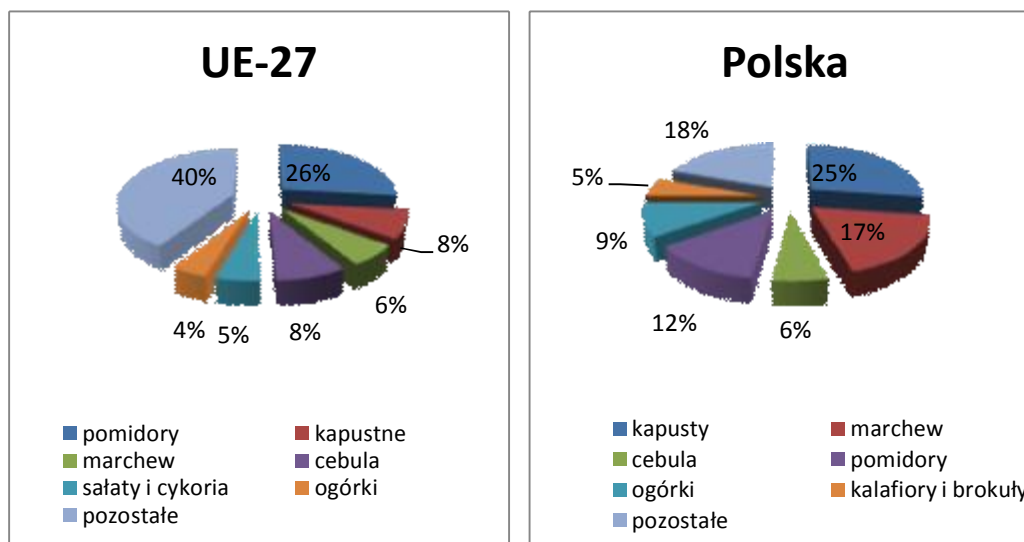
5,4% oraz 8,5%, natomiast w latach 2003-2004 oraz 2007 roku wzrost produkcji o odpowiednio 8,2%, 9,4% oraz 11,3%.

Tabela 1. Produkcja warzyw w Unii Europejskiej (mln t)

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UE-27	69,1	71,1	71,7	70,9	66,2	64,9	65,5
UE-15	56,0	56,0	56,7	57,7	52,5	51,4	52,5
UE-12	13,1	15,1	15,0	13,2	14,1	13,5	13,0
Polska	4,9	5,3	5,8	5,6	5,3	5,9	5,4

Źródło: Analizy rynkowe: Rynek owoców i warzyw nr 33/2008.

W poszczególnych krajach UE tempo zmian produkcji w latach 1995-2006 różniło się zarówno wielkością jak i kierunkiem. Do krajów UE-27 o trwałym wzroście produkcji warzyw można zaliczyć: Włochy, Hiszpanię oraz Holandię i Austrię. W Polsce w latach 1995-2006 można zauważyć niewielką tendencję spadkową (rewizja danych statystycznych po 2002 roku przeprowadzona przez GUS przy Narodowym Spisie Powszechnym). Szczególnie wyraźne tendencje spadkowe w krajach nowej „12”, w których wystąpiły problemy związane z przekształceniami własnościowymi (Bułgaria, Czechy, Litwa, Słowacja i Węgry). W UE występuje wysoka geograficzna koncentracja produkcji. W państwach o największej produkcji warzyw (Włochy, Hiszpania, Francja, Polska) w latach 2004-2006 produkowano prawie 60% produkcji UE-27 (tabela 2).

Wykres 1. Struktura produkcji warzyw w UE-27 oraz w Polsce w latach 2004-2006

Źródło: Dane GUS oraz Eurostat.

Struktura gatunkowa produkowanych warzyw w UE-27 i w Polsce charakteryzowała się zarówno różnicami jak i podobieństwami (wykres 1). Wyraźnie dominującym gatunkiem w strukturze produkcji UE-27 były pomidory (26%), natomiast w Polsce największy jest udział kapust (25%). Cztery gatunki warzyw: kapusty, marchew, cebula oraz pomidory w Polsce stanowiły 69%, a w krajach UE-27 51%. Z kolei udział 6 najczęściej uprawianych warzyw wynosił 80% w Polsce, podczas gdy w UE-27 prawie 60%. Udział pozostałych warzyw w Polsce stanowił tylko 18%, podczas

gdzie w UE-27 aż 40%. Wynika z tego, że w Polsce w porównaniu z innymi krajami UE-27 jest stosunkowo mało urozmaicona i uboga struktura produkowanych warzyw.

Tabela 2. Zmiany produkcji warzyw w UE w latach 1995-2006 (tys. t)

Kraj	Zbiory warzyw (tys. t)		Udział w zbiorach UE-27 w % w latach 2004-2006
	1995-1997	2004-2006	
UE-27	64 473	69 207	100,0
Włochy	14 442	15 826	22,9
Hiszpania	11 014	13 084	18,9
Francja	6 400	6 069	8,8
Polska	5 700	5 550	8,0
Rumunia	4 214	4 248	6,1
Holandia	3 616	4 235	6,1
Niemcy	3 211	3 195	4,6
Wlk. Brytania	2 942	2 726	3,9
Węgry	1 597	1 679	2,4
Bułgaria	1 440	767	1,1

Źródło: Nosecka B., Stryjewska I., Mierwiński, 2008: Perspektywy polskiego rynku warzyw i ich przetworów, Skierniewicki Portal Ogrodniczy, <http://www.horticulture.pl/index.php/marketarticle/prop/id/15>, odczytane – luty 2009

Produkcja warzyw ogółem w Polsce w latach 2002-2006 wynosiła od 4,7 do 5,7 mln t., w tym udział kapusty, marchwi i cebuli wynosił ponad 60% (tabela 3). W Polsce warzywa produkowane są głównie w uprawie polowej. Wielkość produkcji warzyw gruntowych w analizowanych latach kształtowała się na poziomie 3,9-4,9 mln ton. Produkcja warzyw spod osłon wahała się od 671 tys. t w 2003 r. do blisko 772 tys. t w 2008 r. Warzywa spod osłon w 2008 r. stanowiły 14,8% w ogólnych zbiorach.

Tabela 3. Produkcja warzyw w Polsce w latach 2002-2008 (tys. t)

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Warzywa ogółem	4701,2	5090,8	5590,0	5458,3	5120,0	5710,0	5202,0
Warzywa gruntowe	3947,2	4419,6	4916,2	4785,3	4408,0	4987,0	4430,0
Kapusta	1188,2	1236,7	1371,0	1320,0	1189,4	1325,0	1200,0
Kalafiory	176,4	188,8	205,7	204,3	211,8	228,0	221,0
Cebula	584,9	678,3	865,7	714,1	590,2	725,0	618,0
Marchew	692,1	834,6	927,9	929,0	833,2	938,0	817,0
Buraki ćwikłowe	311,2	333,5	356,9	356,0	340,6	375,0	322,0
Ogórki gruntowe	259,7	289,7	255,9	257,5	271,9	293,0	272,0
Pomidory gruntowe	221,4	234,1	212,7	232,4	246,7	277,0	257,0
Pozostałe warzywa	513,0	623,9	720,4	772,0	724,2	797,0	721,0
Warzywa spod osłon	754,0	671,2	673,8	673,0	712,0	723,0	772,0
Pomidory	393,0	372,3	369,6	369,0	405,0	412,0	445,0
Ogórki	223,0	198,7	208,0	211,0	220,0	218,0	229,0
Pozostałe warzywa	138,0	100,2	96,2	93,0	87,0	92,0	97,0

Źródło: Analizy rynkowe: Rynek owoców i warzyw nr 23/2005 i 33/2008.

2. Spożycie warzyw i ich przetworów

Spożycie warzyw i ich przetworów w Polsce w okresie 2002-2008 wyniosło średnio około 111 kg/mieszkańca (wg danych bilansowych: produkcja, eksport i import). Konsumpcja warzyw w latach 2002-2008 wahała się od 109 do 111 kg i wzrosła w 2007 i 2008 roku do 115 kg (tabela 4).

Tabela 4. Spożycie niektórych produktów żywnościowych w Polsce w latach 2002-2008 [kg/mieszkańca]¹

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ziarno 4 zbóż	120	120	119	119	117	115	112
Ziemniaki	131	130	129	126	121	121	118
Warzywa	111	110	111	110	109	115	115
Owoce	56,7	54,5	55,0	54,1	54,4	41,0	55
Mięso	69,5	72,1	71,8	71,2	74,3	77,0	75
Mleko krowie [1]	182	181	174	173	176	178	182

Źródło: Analiza produkcyjno-ekonomicznej sytuacji rolnictwa i gospodarki żywnościowej w 2007, IERiGŻ-PIB.

Spożycie warzyw świeżych, chłodzonych i mrożonych oraz przetworów warzywnych w Polsce wg badania budżetów rodzinnych gospodarstw domowych prowadzonych przez GUS (nie obejmuje spożycia w publicznych zakładach żywieniowych tj. szpitalach, barach, restauracjach itp., w latach 2002-2008 wyniosło średnio 63,8 kg/osobę (tabela 5). W analizowanym okresie spożycie warzyw i ich przetworów zmniejszyło się z 64,5 kg do 60,8 kg w 2008 roku (spadek o 6,7%). Największe spożycie warzyw odnotowano w 2005 roku natomiast najniższe w 2007 roku i wyniosło odpowiednio 67,1 oraz 60,5 kg/osobę. W badanym okresie największy wzrost spożycia warzyw odnotowano w 2005 roku (6,1%), natomiast największy spadek spożycia był w 2006 roku i wyniósł 7%.

Tabela 5. Przeciętne roczne spożycie warzyw i ich przetworów w gospodarstwach domowych (w kg na 1 osobę)

Produkty	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Warzywa, grzyby i przetwory	64,56	64,92	63,24	67,08	62,40	60,48	60,84
Warzywa i grzyby świeże	60,72	61,08	59,64	59,16	54,12	52,2	52,56
Kapusta	8,76	8,76	8,88	8,16	7,44	7,44	7,08
Kalafiorowate	2,04	1,8	2,04	1,92	1,80	1,80	2,04
Pomidory	10,08	10,56	10,44	10,68	10,20	9,84	10,32
Ogórki	8,40	8,16	6,96	8,18	7,92	7,08	7,08
Buraki	4,44	4,44	4,32	4,08	3,48	3,36	3,24
Marchew	8,04	8,16	8,04	8,04	6,96	6,72	6,72
Cebula	6,96	6,84	6,72	6,60	6,00	5,76	5,76
Pozostałe	12,00	12,36	12,24	11,40	10,32	10,20	10,32

1 – bez strączkowych; od 2001 roku warzywa świeże, chłodzone i mrożone,

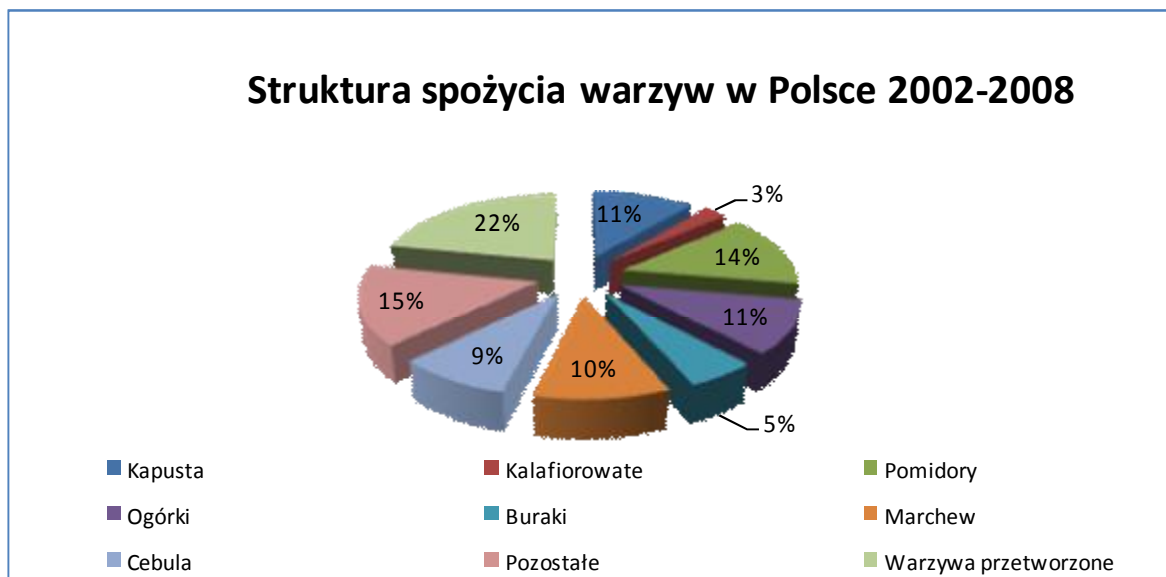
2 – od 2005 roku GUS zmienił klasyfikację przetworów spożywanych w gospodarstwach domowych

Źródło: Dane GUS.

W latach 2002-2008 nastąpiło zmniejszenie spożycia warzyw świeżych z 60,7 kg do 52,5 kg/osobę (spadek o 13,6%). Udział warzyw świeżych w spożyciu warzyw i ich przetworów zmniejszył się z 94,1% do 86,4%. W analizowanym okresie zmniejszyło się spożycie prawie

¹ dane bilansowe

wszystkich warzyw świeżych. Największy spadek spożycia odnotowano w takich gatunkach warzyw jak: buraki ćwikłowe (spadek o 27,0%), kapusty (o 19,2%), cebuli (o 17,2%), marchwi (o 16,4%). Nie zmieniła się wielkość spożycia pomidorów (około 10,3 kg/osobę) oraz kalafiorów (około 3,4 kg/osobę). W strukturze konsumpcji warzyw świeżych udział kapusty, pomidorów, ogórków, marchwi i cebuli zmniejszył się 69,6% w 2002 roku do 60,9% w 2008 roku.

Wykres 2. Struktura spożycia warzyw w Polsce w latach 2002-2008

Źródło: Dane GUS.

W strukturze konsumpcji w latach 2002-2008 pozostałe warzywa stanowiły 15% (papryka, cukinia, sałaty, endywia, szpinak, pory itp.), 14% pomidory, 11% kapusta, 11% ogórki, 10% marchew, 9% cebula, 5% buraki, 22% przetwory z warzyw oraz 3% kalafiorów i brokułów (wykres 2). W latach 2002-2008 w porównaniu z poprzednim okresem obniżyło się spożycie kapusty, buraków i marchwi. Nie zmienił się udział ogórków, cebuli i przetworów. Wzrósł udział brokułów, kalafiorów i warzyw pozostałych. Świadczy to o nieznacznym rozszerzaniu asortymentu spożywanych warzyw w Polsce.

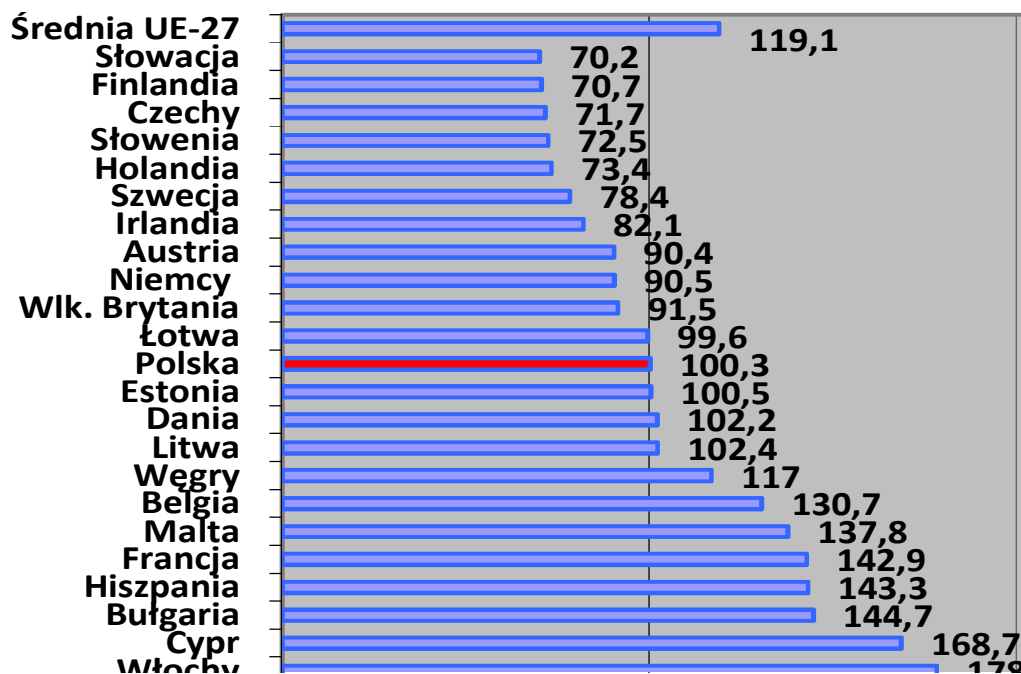
Konsumpcja przetworów warzywnych w Polsce wzrosła z 14,9 do 19,3 kg/mieszkańca (wzrost o 29,5%) (tabela 6). W spożyciu przetworów warzywnych największa konsumpcja dotyczyła mrożonek (wzrost z 2,5 do 6,2 kg/mieszkańca), konserw warzywnych (wzrost z 3,0 do 4,6 kg/mieszkańca) oraz kapusty kiszanej (zmniejszenie spożycia z 3,8 do 2,9 kg/mieszkańca).

Tabela 6. Przeciętne roczne spożycie przetworów² i soków warzywnych (w kg/mieszkańca)

Produkty	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Przetwory warzywne, w tym:	14,9	14,7	15,0	16,5	18,0	18,5	19,3
Mrożonki	2,5	2,7	2,5	3,7	5,2	6,0	6,2
Konserwy	3,0	3,3	3,8	4,0	3,7	3,7	4,6
Marynaty	2,1	1,9	2,1	2,0	2,2	1,6	1,8
Kapusta kwaszona	3,8	3,8	3,6	3,5	3,2	3,0	2,9
Koncentrat pomidorowy	0,4	0,4	0,4	0,6	0,7	0,7	0,7
Keczap i sosy pomidorowe	1,7	1,7	1,6	1,7	2,1	2,5	2,4
Soki warzywne i owocowo-warzywne	0,9	1,1	1,3	1,3	1,7	1,5	1,8

Źródło: Dane GUS.

W latach 2002-2008 zwiększyło się spożycie w Polsce spożycie soków pitnych i napojów owocowych i owocowo-warzywnych z 28,0 do 39,9 kg/mieszkańca (wzrost o prawie 42,5%). Zwiększyło się prawie 2-krotnie również spożycie soków warzywnych i osiągnęło w 2008 roku poziom 1,8 kg/mieszkańca.

Wykres 3. Spożycie warzyw i ich przetworów w krajach UE-27 w 2008 roku (kg/mieszkańca rocznie)

Źródło: FAO.

Spożycie warzyw w krajach UE charakteryzuje ogromne zróżnicowanie. Najwyższy poziom spożycia warzyw w 2003 roku odnotowano w Grecji 275,5 kg/mieszkańca, natomiast najniższy w Słowacji 70,2 kg/mieszkańca, różnica między najwyższym a najniższym poziomem spożycia wyniosła aż 205,5 kg na mieszkańca (wykres 3). Wysoki poziom spożycia warzyw był: w Portugalii (181,1 kg), Rumunii (179,5 kg), we Włoszech (178,3 kg) oraz na Cyprze (168,7 kg). Powyżej 100 kg warzyw

² Spożycie bilansowe: produkcja, import i eksport

rocznie spożywano w takich krajach jak: Polska, Estonia, Dania, Litwa, Węgry, Belgia, Malta, Francja, Hiszpania i Bułgaria (od 100,3 kg w Polsce do 144,7 kg w Bułgarii). W pozostałych krajach spożywano warzyw poniżej 100 kg na mieszkańca, przy czym poniżej 80 kg spożycie występowało w takich krajach jak: Słowacja (najniższe w całej UE-27), Finlandia, Czechy, Słowenia, Holandia oraz Szwecja.

Poziom spożycia warzyw w Polsce stanowił 90% średniego spożycia w krajach UE-27. Wg danych FAO spożycie warzyw ogółem w Polsce w 2003 roku wyniosło ponad 100kg/mieszkańca i Polska zajmowała 12 miejsce wśród krajów Wspólnoty. W Polsce dominuje głównie spożycie warzyw kapustnych, korzeniowych, pomidorów oraz ogórków. Konsumpcja kapusty, kalafiorów, pomidorów, ogórków, marchwi, cebuli oraz przetworów z tych warzyw (w przeliczeniu na produkty świeże) w Polsce w latach 2000-2005 stanowiła około 118% średniej konsumpcji w UE-27. Więcej tych produktów spożywa się tylko w Grecji, Rumunii, Włoszech i Belgii. Zdecydowanie wyższe jest w Polsce niż w większości krajów europejskich spożycie kapusty (31,6 kg wobec 12,8 kg w UE-27), marchwi (21,4 kg wobec 10,1 kg), cebuli (14,4 kg wobec 10,2 kg) i kalafiorów (3,8 kg wobec 3,0 kg). Niższa jest natomiast konsumpcja pomidorów i przetworów pomidorowych (9,6 kg/mieszkańca wobec 31,1 kg średnio w UE-27), a także większości pozostałych warzyw. Od przeciętnego poziomu w UE nie odbiega w Polsce konsumpcja marynat warzywnych, a wyższe jest spożycie warzyw kwaszonych.

3. Wsparcie dla sektora warzywniczego w Unii Europejskiej

W wyniku obserwacji funkcjonowania rynków owocowo-warzywnych w ostatnich latach Komisja Europejska uznała, że obowiązujący do 2007 r. system dotyczący sektora owoców i warzyw, ustanowiony wcześniej wydanymi oraz najświeższymi rozporządzeniami (WE nr 2201/96 z dnia 28.10. 1996 r. w sprawie wspólnej organizacji rynków przetworów owocowych i warzywnych oraz WE nr 2202/96 z dn. 28.10.1996r. wprowadza program pomocy wspólnotowej dla producentów niektórych owoców cytrusowych), wymaga zmian, aby osiągnąć zwiększenie konkurencyjności i orientacji rynkowej tego sektora [Walczak, 2008]. W związku z powyższym podjęta została decyzja o zreformowaniu systemu wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw od 2008 r. Głównymi celami i założeniami reformy są:

- lepsze zorientowanie na rynek i większa konkurencyjność sektora,
- zmniejszenie wahań w dochodach rolników,
- działanie na rzecz lepszej równowagi w łańcuchu zbytu owoców i warzyw (zwiększenie stopnia zorganizowania rynku),
- lepsze uwzględnienie zróżnicowania sektora,
- wzmocnienie zdolności producentów w zarządzaniu kryzysami,
- zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko naturalne,

- zwiększenie spożycia owoców i warzyw,
- zapewnienie spójności z zasadami WTO i polityką rozwoju,
- zwiększenie przewidywalności i kontroli wydatków publicznych,
- uproszczenie zarządzania (zminimalizowanie obciążeń administracyjnych) i usprawnienie kontroli.

Aby zrealizować założone cele reformy przewiduje wiele szczegółowych rozwiązań. Podstawowym z nich jest likwidacja wsparcia produkcji kierowanej do przetwórstwa (w tym systemu pomocy finansowej z tytułu dostarczenia pomidorów do przetwórstwa) oraz objęcie owoców i warzyw systemami płatności obszarowych (decoupling). Dla krajów stosujących system jednolitej płatności obszarowej (SAPS), owoce i warzywa są aktualnie objęte systemem dopłat bezpośrednich. Środki finansowe przewidziane na wsparcie produkcji kierowanej do przetwórstwa zostaną przekazane państwom członkowskim w formie kopert krajowych. W przypadku pomocy finansowej do pomidorów, państwa członkowskie będą mogły w czasie 4-letniego okresu przejściowego (2008-2011) stosować płatności bezpośrednie do upraw pomidorów, pod warunkiem, że część płatności związana z wielkością produkcji nie przekracza 50% pułapu krajowego.

Stymulowanie procesu powstawania uznanych organizacji producentów to kolejny mechanizm wsparcia producentów warzyw. Polegać będzie ono na zwiększeniu udziału wsparcia wspólnotowego (z 50% do 60%) w funduszach operacyjnych organizacji producentów w określonych przypadkach (w tym m.in. dla nowych krajów członkowskich i krajów o niskim stopniu zorganizowania rynku tj. poniżej 20% udziału sprzedaży organizacji producentów w całkowitej produkcji owoców i warzyw). Dodatkowo przewidziane jest zwiększenie limitu pomocy na dofinansowanie funduszu operacyjnego z 4,1% do 4,6% wartości produktów sprzedanych, pod warunkiem wykorzystania nadwyżki pomocy wyłącznie w celu zapobiegania sytuacjom kryzysowym i zarządzania nimi. W państwach członkowskich, w których organizacje producentów sprzedają mniej niż 15% wartości produkcji owoców i warzyw i których produkcja owoców i warzyw stanowi przynajmniej 15% ich całkowitej produkcji rolnej, takie państwa członkowskie mogą wypłacić organizacjom producentów krajową pomoc finansową, w wysokości do 80% wkładu producentów. Pomoc ta jest dodatkowa w stosunku do funduszu operacyjnego i może być zwrócona przez UE na wniosek państwa członkowskiego. Jednocześnie przewidziano zwiększenie wsparcia dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw na pokrycie kosztów związanych z utworzeniem grupy producentów i prowadzeniem działalności administracyjnej do 10% wartości produktów sprzedanych w pierwszym roku realizacji planu dochodzenia do uznania, 10% w drugim, 8% w trzecim, 6% w czwartym oraz 4% w piątym roku realizacji planu dochodzenia do uznania.

W związku z faktem, iż reforma uwzględni aspekty ochrony środowiska organizacje producentów owoców i warzyw muszą przeznaczyć, co najmniej 10% wydatków przewidzianych w każdym z programów operacyjnych na środki ochrony środowiska. Dodatkowo program operacyjny musi zawierać przynajmniej dwa działania związane z ochroną środowiska. W ramach programu

operacyjnego organizacji producentów, Unia Europejska będzie współfinansować produkcję ekologiczną do poziomu 60%.

Jednocześnie przewidziano inne mechanizmy wsparcia, m.in. poprzez promocję spożycia owoców i warzyw, szczególnie przez dzieci i młodzież, a także wprowadzenie mechanizmów zarządzania kryzysowego dla organizacji producentów. Przewiduje się m.in. następujące narzędzia, które mają przeciwdziałać lub zapobiegać sytuacjom kryzysowym na rynku: wycofanie owoców i warzyw z rynku, zbieranie niedojrzałych owoców i warzyw lub rezygnacja z ich zbioru, informowanie i działania szkoleniowe w sytuacjach kryzysowych, ubezpieczanie zbiorów, pomoc na zabezpieczenie pożyczek bankowych czy wsparcie kosztów administracyjnych tworzenia funduszy wzajemnego ubezpieczania. Środki zarządzania kryzysowego nie mogą stanowić więcej niż jedną trzecią wydatków w ramach programu operacyjnego. W celu finansowania zarządzania kryzysowego, organizacja producentów będzie mogła zaciągać pożyczki na warunkach komercyjnych. Spłata kapitału oraz odsetek od takich pożyczek może stanowić część programu operacyjnego, nie przekraczającą limitu 20% wydatków ogółem programu operacyjnego w danym roku. Poniesione przez organizację producentów na spłatę pożyczki wydatki będą mogły być dofinansowane w ramach pomocy finansowej do funduszu operacyjnego.

Podsumowanie

Znaczenie Polski w unijnej produkcji warzyw jest coraz większe, z uwagi na zwiększające się zbiory większości warzyw. Następuje rozwój produkcji warzyw mających dotychczas mniejsze znaczenie w strukturze produkcji, takich jak: brokuły, papryka, warzywa liściaste i strączkowe, czy kukurydzy cukrowej. Tendencji wzrostowych nie wykazuje jedynie kapusta i buraki ćwikłowe, związane jest to ze stabilnym zapotrzebowaniem na te warzywa, głównie na rynku krajowym.

W krajach UE systematyczny wzrost produkcji warzyw można było zaobserwować we Włoszech, Hiszpanii, Holandii i Austrii. Z powodów przekształceń własnościowych nie wzrastała produkcja w nowych krajach członkowskich, a przede wszystkim Bułgarii, Czechach, Słowacji, na Węgrzech i Litwie.

Spożycie warzyw w krajach UE-27 charakteryzuje ogromne zróżnicowanie. Najwyższy poziom spożycia warzyw odnotowano w Grecji, natomiast najniższy w Słowacji (różnica między najwyższym a najniższym poziomem spożycia wyniosła aż 205,5 kg na mieszkańca). W Polsce i w większości krajów UE-27 nie wykazuje tendencji wzrostowych spożycie warzyw świeżych ogółem. W Polsce następuje niewielki wzrost konsumpcji pomidorów, papryki, brokułów, kalafiorów, ogórków, czy kapusty włoskiej i pekińskiej, a obniża się spożycie kapusty białej i warzyw korzeniowych. W Polsce, podobnie jak w starych oraz nowych krajach UE zwiększa się spożycie przetworów warzywnych, głównie warzyw mrożonych.

It argues that the vegetable sector is developing significantly, which results from market cyclical factors and strong competitive advantages as well as the EU funds available for sector development. The further development of the sector will depend on the dynamics of increasing competitive positions on the EU Single Market as well as taking advantages of EU funds and the level of cooperation between sector's stakeholders.

Literatura:

Kowalski A. [red], 2008: *Analiza produkcyjno-ekonomicznej sytuacji rolnictwa i gospodarki żywnościowej w 200*. Wyd. IERiGŻ-PIB. Warszawa.

Nosecka B., 2007: *Ekspert polskich owoców, warzyw oraz ich przetworów na rynki krajów trzecich*. Wyd. IERiGŻ, Warszawa.

Nosecka B., Stryjewska I., Mierwiński, 2008: *Perspektywy polskiego rynku warzyw i ich przetworów*. Skierniewicki Portal Ogrodniczy, <http://www.horticulture.pl/index.php/marketarticle/prop/id/15>, odczytane – luty 2009

Analizy rynkowe: *Rynek owoców i warzyw – stan i perspektywy*, numery 23-33/2003-2008

Przemysł spożywczy w Polsce 2008. Raport ING.

http://www3.ingbank.pl/itemserver/wholesale/raporty/ING_Raport_Spozywczy_2008.pdf, odczytane – luty2009

Walczak J.: *Reforma wspólnej organizacji rynków owoców i warzyw w Unii Europejskiej*. Wyd. Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Kraków, 2008

ARR, Agencja Rynku Rolnego. Strona internetowa: www.arr.gov.pl, odczytane 25.02.2009

ARiMR, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Strona internetowa: www.arimr.gov.pl, odczytane 25.02.2009

Długokęcka M.: *Światowy Rynek Ovoców i Warzyw*. Opracowanie sygnałne. FAPA, Warszawa, grudzień 2008